

Mohamed Ajouaou
6 september 2003

De perfecte allochtoon

Wanneer is een allochtone Nederlander werkelijk 'ingeburgerd'? Niet speciaal wanneer je de taal beheerst of jezelf financieel kunt bedruipen, vindt Mohamed Ajouaou. Je bent pas echt ingeburgerd wanneer je je niet langer gast voelt, maar gastheer.

Aan de overlegtafel zitten bestuursleden van het buurthuis, vergezeld door de plaatselijke opbouwwerker. Tegenover hen zitten mijn collega en ik, beiden adviseur. Het buurthuis bevindt zich in de Roosendaalse wijk Kalsdonk. Een wijk met een arme bevolking, waaronder veel allochtonen.

Vier jaar geleden besloot de gemeente Kalsdonk grotendeels te slopen om er een nieuwe wijk van te maken, evenwichtiger van samenstelling. Bewoners worden verspreid over de hele stad, moskeeën en andere voorzieningen worden naar elders verplaatst. Maar het buurthuis mag toch blijven, kreeg het bestuur onlangs te horen.

Deze ingrijpende veranderingen zijn voor de bestuursleden aanleiding zich te heroriënteren op de nieuwe uitdaging waar het buurthuis voor staat. Het wil een ontmoetingsplaats worden voor alle wijkbewoners. Dus ook voor rijken en allochtonen, twee groepen die er tot nu toe maar zeer beperkt gebruik van maken.

Als het onderwerp 'allochtonen' aan de orde komt, zucht de oprechte en van nature humoristische voorzitter: „Wij willen graag beleid maken voor allochtonen, maar ik begin me ondertussen af te vragen wanneer het allochtoon-zijn nou eindelijk ophoudt.”

Met deze opmerking verwoordt zij, indirect en treffend, een belangrijk criterium waaraan iemands integratie getoetst kan worden. De integratie van een allochtoon is inderdaad perfect als hij of zij ophoudt allochtoon te zijn. Dat wil zeggen: ophoudt zich als allochtoon te profileren en alleen vanwege dit feit specifieke aandacht van het nieuwe thuisland te eisen.

Ophouden allochtoon te zijn is een innerlijke gesteldheid, een beweging die uit de allochtoon zelf moet komen. Zo'n proces op gang brengen is afhankelijk van vele factoren en kan van buitenaf gestimuleerd worden. Een voorbeeld van een dergelijke stimulans is: stoppen allochtonen op hun afkomst of culturele achtergrond aan te spreken. Wat op zich een natuurlijke houding is. Kinderen weten dat maar al te goed.

Een paar jaar geleden doceerde ik het vak levensbeschouwelijke vorming op een middelbare school. Gedurende mijn hele dienstverband vroeg van de onderbouw-klassen niemand van de kinderen, op één na, naar mijn afkomst. Zij zagen mij als docent en ik behandelde hen niet als autochtonen, maar als scholieren. De interesse voor mijn afkomst begon pas in de bovenbouw, bij scholieren die op het punt stonden naar de universiteit te gaan. Sommigen hadden moeite met mijn afkomst en gaven daar uiting aan door mij overdreven aan te spreken op de fouten die nu eenmaal behoren bij beginnend leraarschap, of door mij voortdurend te attenderen op mijn accent en taalfouten. Eén van hen ging, achteraf gezien, zelfs te ver toen hij mij bij het begin van het eerste lesuur op een maandagochtend vroeg: „Meneer, kunt u koken?”

Koken is mijn favoriete hobby. Ik heb het geleerd tijdens mijn studentenleven in de Marokkaanse stad Fez, vierhonderd kilometer van mijn geboorteplaats Nador. In het begin mocht ik als eerstejaars student van mijn meer ervaren huisgenoten alleen de afwas doen. Daarna mocht ik voorzichtig onder hun toezicht experimenteren. Binnen de kortste tijd leerde ik de lekkerste Marokkaanse gerechten klaar te maken.

In Nederland zag ik mijn kans schoon mijn hobby verder uit te bouwen, toen ik aantrad als kok voor de studentenverenigingen in Amsterdam. Ik kookte voor honderden tegelijk. Maar het meeste plezier beleefde ik toen ik voor de junkies, zwervers en daklozen mocht koken. Koken voor de daklozen (in een dagopvang) was een bescheiden tegenprestatie voor wat zij mij leerden. Mijn beste huiswerkbegeleider was een oudere Nederlandse clochard. De daklozen leerden mij de Nederlandse samenleving van onderop kennen en verzorgden daardoor de beste cursus maatschappijoriëntatie. Het verbaast mij dat nog bij niemand het idee is opgekomen om deze mensen in te zetten voor de begeleiding van nieuwkomers. Lijkt mij een betere daginvulling dan het verkopen van de daklozenkrant.

„Meneer, kunt u koken?“, vroeg de leerling. „Ja“, antwoordde ik, terwijl bovengenoemde beelden door mijn hoofd schoten. „U kunt dan beter gaan koken“, vervolgde hij. Ik weigerde echter me deze diskwalificerende opmerking persoonlijk aan te trekken en hem in verband te brengen met mijn afkomst. Met een kleine investering in het contact met deze leerling zijn we snel dikke vrienden geworden.

Ophouden allochtoon te zijn is niets anders dan ophouden 'gast' te zijn. Een Marokkaanse spreuk zegt dat je als gast recht hebt op drie gastvrije dagen waarin je een beroep kunt doen op gastvrijheidsrechten. De Nederlandse versie luidt: visite en vis blijven drie dagen fris. Daarna moet je je als gelijkwaardige thuisvoelen en mag je dus geen specifieke, positieve of negatieve, aandacht meer eisen of verwachten. Bij migratie zou je over een termijn van drie tot vijf jaar kunnen spreken waarin je als vreemdeling alle kansen moet grijpen om die gelijkwaardige status te bereiken.

Ik praat niet over de taalvaardigheden, over een dak boven je hoofd of een hoog inkomen. Dat zijn slechts instrumenten. Ik heb het over die innerlijke gesteldheid, die existentiële metamorfose die je ondergaat van gast tot gastheer. Het gevoel van gastheer zijn is wanneer je in echte verbondenheid treedt met, en jezelf ziet als een integraal lid van, je nieuwe vaderland. Ook al ben je de taal minder machtig, ook al ben je arm, dakloos of zelfs crimineel.

Die verbondenheid geef je vervolgens vorm door er bewust voor te kiezen om, om in termen van de filosoof Kant te spreken, wat hier is opgebouwd en opgetrokken verder op te bouwen en op te trekken. Je loyaliteit ligt dan hier en nergens anders en je bent bereid om, als puntje bij paaltje komt, zelfs afstand te doen van je oorspronkelijke nationaliteit. Je kunt immers niet van twee walletjes eten en zoals de Koran het verwoordt: 'Wij (God) hebben u geen twee harten geschonken' (Koran, 33, 4). Je kunt voor deze moeilijke beslissing ook niet vluchten door te zeggen dat je 'een wereldburger bent' of dat je 'een transnationale identiteit hebt'.

Wanneer deze grondhouding een vanzelfsprekendheid wordt, ga je als ex-vreemdeling je verbondenheid met je nieuwe thuisland uitdiepen. Je gaat de Nederlandse taal leren door er eerst van te houden en hem te zien als de mooiste taal van de wereld. Je voelt je gastheer, dus maak je vrienden en nodig je ze uit om jouw gastheerschap te ervaren.

De Marokkaanse schrijver Mohammed Benzakour klaagt vaak in zijn columns over het feit dat moskeeën, in tegenstelling tot kerken, geen opvang bieden voor (witte) illegalen, vluchtelingen en

asielzoekers. Geen wonder: moskeeën nemen helaas nog steeds de houding van de vreemdeling aan, die het ongepast vindt gastvrijheid te bieden in andermans territorium. Moskeeën en andere islamitische organisaties hebben de bovengenoemde metamorfose nog niet doorgemaakt. Je hoort tijdens vrijdagse preken sommige imams tot God bidden om 'onze politieke leiders' bij te staan, en dan bedoelen ze niet de arme Balkenende, maar de president van Algerije en de koning van Qatar.

Je versterkt als ex-vreemdeling je verbondenheid met je nieuw vaderland door je te verdiepen in zijn geschiedenis en cultuur. Je gaat terug naar de Romeinse tijd en duizenden jaren vóór Christus en vormt je vervolgens een beeld van hoe het leven er toen uitzag. De mensen van toen zie je ook als je voorouders. Je voelt je nu thuis, je voelt je gastheer en loopt vrij alle openbare ruimtes binnen, inclusief het buurthuis.

Voor de duidelijkheid: ik heb het niet over verbondenheid in de vorm van naïeve politieke loyaliteit. Wat dat betreft mag je ook kritisch zijn. Ik heb het ook niet over het Oranjegevoel. Je hoeft ook geen affiniteit te hebben met het koninklijk huis. Je kunt republi kein zijn en toch prima geïntegreerd. Je hoeft je persoonlijke culturele voorkeuren ook niet op te geven. Maar je moet niet vluchten naar culturele uitingen om de onzekerheden uit de weg te gaan die nu eenmaal behoren tot het nieuwe bestaan.

Integratie is naar mijn mening dat oergevoel. En dat boven omschreven oergevoel is de basis van een geslaagde integratie. Alle materiële zaken die men beleidsmatig onder de noemer 'inburgering' rangschikt, zijn bijzaken.

© Trouw, op dit artikel rust copyright.